

تحلیل انتقادی - پیکره‌بنیاد کیفیت بازنمایی تحریم‌های امریکا علیه ایران در رسانه‌های غربی

بر مبنای پیکره به‌روزشونده NOW

سمیه شوکتی مقرب^{۱*}، مهرداد منصوری^۲، حکیمه ایوبیان^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه شیراز

۲. دانشیار زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه شیراز

۳. دانشجوی دکتری آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه شیراز

پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۲۷

دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۱۱

A Corpus-Based Critical Analysis of the Representation of US Sanctions against Iran in the Western Media: the Case of NOW Corpus

Somaye Shokati Moqarab^{1*}, Mehrzad Mansouri², Hakimeh Ayoobian³

1. PhD. Candidate in General Linguistics, Shiraz University

2. Associate Professor in General Linguistics, Shiraz University

3. Ph.D. Candidate in English Language Teaching, Shiraz University

Received: 2019/05/01

Accepted: 2020/02/16

Abstract

With the 1979 Iran revolution, there has been an evolution in the logic of self and other in the foreign policy discourses of the Islamic republic of Iran and the USA, and these former two strategic allies, turned to the present antagonistic forces. From this historical point onwards, Iran-the USA relations and consequently, Iran and the West, was represented in a circle of agonism to antagonism. This issue has been considerable in both objective and subjective levels and Iran sanctions is one of its focuses. This study aims to investigate the hidden discourse in NOW, a web-based newspaper and magazine corpus, and to examine which signs and concepts were and foregrounded or backgrounded. The data were collected from NOW corpus from 2010 to 2019, and then analyzed in two micro and macro levels. In the micro level, with a focus on Iran sanctions items, the corpus was analyzed for the use of semantic categories. In the macro level, the representation of this issue was represented was investigated based on the approach of critical discourse analysis focusing on the hidden discourse of Fairclough, Laclau and Mouffe and van Dijk. Results show that some issues such as the reimposition of sanctions, their upcoming, violation, lifting sanctions, legislation and the names of different countries are foregrounded in this corpus. The most frequent topics in this corpus denote a one-sided view from the USA's attitude, neglecting Iran's reactions.

Keywords: Critical Discourse Analysis (CDA), Identity, Otherness, Foregrounding, Backgrounding, Iran sanctions, Semantic categories, NOW corpus.

چکیده

با وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، منطلق هویت و غیریت در گفتمان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و امریکا متحول گشته و این دو بازیگر از متحد استراتژیک به نیروهایی متخاصم بدل شدند. از این لحظه تاریخی، روابط ایران و امریکا و به تبع آن ایران و غرب، در دایره‌ای از اگونسیم تا آنتاگونسیم بازنمایی گردید. این موضوع در سطوح ذهنی و عینی قابل توجه بوده و مسأله تحریم‌ها علیه ایران یکی از کانون‌های اصلی این موضوع به‌شمار می‌رود. نوشتار پیش رو در پی پاسخ به این پرسش است که «با کانون قراردادن خبرهای منتشرشده در پیکره به‌روزشونده NOW در باب مسأله تحریم‌های اعمالی بر ایران (از سال ۲۰۱۰ همگام با فعال شدن پیکره تا سال ۲۰۱۹)، گفتمان پنهان نهفته در پس این پیکره، چه نشانه‌ها و مفاهیمی را برجسته‌سازی کرده و یا به حاشیه می‌راند؟». این پژوهش با طراحی یک سامانه روش‌شناختی چندسطحی، در دو سطح خرد و کلان به تحلیل داده‌ها می‌پردازد. در سطح خرد با استفاده از پیکره به‌روزشونده NOW موارد ناظر بر «تحریم‌ها علیه ایران» را با توجه به مقوله‌های معنایی و نشانه‌شناختی دسته‌بندی کرده و در سطح کلان چگونگی بازنمایی مسأله تحریم‌ها علیه ایران با تکیه بر داده‌های حاصل از سطح خرد، واکاوی می‌شود. در سطح کلان پژوهش از نظریه تحلیل گفتمان (انتقادی) با تأکید بر دیدگاه «گفتمان پنهان» فرکلاف، از دیدگاه‌های لاکلا و موف و تئون فن‌دیک بهره گرفته می‌شود. بر مبنای یافته‌ها، در پیکره پژوهش، مسائل بازگشت دگرباره تحریم‌ها، نقض آن از سوی برخی کشورها، معافیت برخی دیگر در نتیجه همراهی با ایالات متحده، نوع اعمال قانونی آن و مکان‌ها و اشخاص برجسته‌سازی می‌شود. پرسامدترین رخدادهای پیکره بیانگر نگرشی یک‌سویه از منظر ایالات متحده است و از واکنش‌های ایران چشم‌پوشی می‌کند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل گفتمان (انتقادی)، هویت، غیریت، برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی، تحریم‌ها علیه ایران، مقوله‌های معنایی، پیکره به‌روزشونده NOW.

*Corresponding Author: Somaye Shokati Moqarab

Email: Somaye.shokati@gmail.com

* نویسنده مسئول: سمیه شوکتی مقرب

مقدمه

این روش کلیدواژه‌ها، حوزه‌های معنایی و باهم‌ایی کلمات بررسی می‌شود تا تحلیل دقیقی براساس آمار به‌دست آید (بیکر^۵، ۲۰۰۶). نکتهٔ دیگر آن‌که، جدای از فراهم‌آمدن تصویری جامع، شاخص‌های کمی برآمده از داده‌های پیکره می‌تواند به‌عنوان نقطهٔ آغازی برای تحلیل متنی و کیفی بیشتر بر مبنای مفاهیم و چارچوب‌های تحلیل انتقادی گفتمان باشد.

بر این مبنای، جستار پیش رو تلاش دارد تا چگونگی بازنمایی مسألهٔ «تحریم‌ها علیه ایران» را در رسانه‌های خبری بررسی نماید. پیکرهٔ به‌روزشوندهٔ NOW^۶ داده‌های مورد نیاز را فراهم آورده و با کاربست نظریهٔ تحلیل گفتمان انتقادی، داده‌های به دست آمده از جست‌وجوی «Iran sanctions»^۷ در دو سطح خرد و کلان مورد واکاوی قرار می‌گیرد. پیکرهٔ NOW در بردارندهٔ ۸٫۲ میلیارد داده از روزنامه‌های مبتنی بر وب و سایت‌ها از سال ۲۰۱۰ تا به امروز است. این پیکره هر ماه ۱۴۰ تا ۱۶۰ میلیون واژهٔ داده‌ای جدید از ۳۰۰ هزار روزنامه و مجلهٔ مبتنی بر وب را به پایگاه خود می‌افزاید. بنابراین، با این پیکره می‌توان آن‌چه ماهانه در زبان رخ می‌دهد را تحلیل کرد و داده‌های آن را در خدمت گفتمان قرار داد تا به گفتمان پنهان رسانه‌های نمایه‌شده در این پایگاه پی برد.

مبانی نظری و چارچوب روش‌شناختی

تحلیل گفتمان (انتقادی)

گفتمان، نوعی بازنمایی و تبیین شرایط بی‌قرار اجتماعی است و تلاش دارد تا پاسخی مناسب به بحران موجود بدهد. گفتمان‌ها در تعامل با واقعیت و برای سامان دادن به نابسامانی‌ها ظهور می‌کنند و در تعامل با واقعیت، رو به افول یا تکامل می‌روند. گفتمان‌ها به بازسازی آرمانی فضای اجتماعی می‌پردازند و از طریق مفصل‌بندی مجدد نیروها و دال‌های متزلزل، به‌دنبال ایجاد یک عینیت اجتماعی جدید می‌روند (رضائی‌پناه و شوکتی‌مقرب، ۱۳۹۴: ۲۱-۲۲). به باور فن‌دیک (۲۰۱۵: ۴۶۷) پژوهش انتقادی گفتمان مشخصه‌هایی از این دست را داراست: یکم، این پژوهش پیش از هر چیزی بر مشکلات اجتماعی و مسائل سیاسی

انقلاب اسلامی ایران آغازگر عصری نو در سیاست‌خارجی ایالات متحده در حوزهٔ خلیج فارس بود. انقلاب اسلامی به برهم‌زدن معادلات منطقه‌ای ایالات متحده انجامید و ایران که تا میانه‌های دههٔ ۵۰ یکی از بزرگ‌ترین خریداران سلاح از ایالات متحده به شمار می‌رفت، از سال ۵۷ به بزرگ‌ترین دگر این سیاست تبدیل شد. با اشغال سفارت آمریکا در تهران، نخستین سیاست تحریم پیش روی ایران قرار گرفت. پس از این رویداد موارد متعددی از تحریم و تحدید در روابط ایالات متحده و ایران دیده می‌شود. در همین راستا، قانون تحریم ایران که به قانون داماتو^۱ مشهور است، در سال ۱۹۸۸ (۱۳۶۷) از سوی آلفونسو مارسلو ال. دی‌آماتو^۲، سناتور ایتالیایی‌الاصل آمریکا و از حزب جمهوری‌خواه ارائه شد. به موجب این قانون، هرگونه سرمایه‌گذاری بیش از ۴۰ میلیون دلار در سال برای توسعهٔ بخش نفت و گاز در ایران توسط هر شرکتی در دنیا ممنوع است. با حرکت ایران به سوی دستیابی به فناوری هسته‌ای و چالش‌های پدیدآمده از سوی دگرهایی از جمله ایالات متحده و اسرائیل در مخالفت با این سیاست، پروندهٔ هسته‌ای ایران به آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ارجاع داده شده و ایران در سال ۱۳۸۵ با تحریم‌های گوناگونی روبرو شد. به تصویب رسیدن برجام در سال ۱۳۹۴ به از میان برداشته‌شدن برخی از این تحریم‌ها منتهی شد اما سرانجام روی کار آمدن حزب جمهوری‌خواه، لغو برجام را در سال ۲۰۱۸ در پی داشت که این امر بار دیگر دور جدیدی از تحریم‌ها را بر سر راه ایران قرار داد.

آن‌چه در این میان نقشی اساسی دارد چگونگی بازنمایی این رویدادها در قالب رسانه‌های جمعی است. به واقع، نمی‌توان گفتمان پنهان نهفته در پس‌خبر را نادیده انگاشت. بررسی این گفتمان موضوع شاخصی است که توجه تحلیل‌های انتقادی گفتمان^۳ را به خود معطوف کرده است. آن‌گونه که فن‌دیک^۴ (۱۹۹۸) بیان می‌کند، «گزارش‌های خبری بخشی متفاوت از گفتمان رسانه را دربرمی‌گیرد که نیازمند روشی مشخص از تحلیل ساختاری است». از سوی دیگر، روش تحلیل برپایهٔ پیکره این امکان را فراهم می‌آورد تا دیدگاه‌های پنهان و حاکم بر اساس داده‌های عینی و آماری بررسی شده و نگاه‌های جانبدارانه کم‌رنگ شود. در

5. P. Baker

6. <https://corpus.byu.edu/now/News> on the Web

۷. در تحلیل مطالب به جای استفاده از این صورت انگلیسی، برابر فارسی «تحریم‌ها علیه ایران» به کار برده خواهد شد.

1. D'AMATO

2. Alfonse Marcello "Al" D'Amato

3. Critical discourse analysis (CDA)

4. T. Van Dijk

واقع و رئالیته‌ی جدید کمک می‌کند (رضائی‌پناه و شوکتی مقرب، ۱۳۹۷ الف: ۱۵).

از سوی دیگر، در تبیین ارتباط رسانه و مرزهای دگرسازانه سیاسی باید گفت زبان قانون معنابخشی به قدرت و تعیین مرزهای میان خودی و دیگری است (آتاونه^۵، ۲۰۰۹: ۳). فرکلاف (۱۹۹۶: ۴۳) ارتباط میان زبان و قدرت را در دو پهنه تفسیر می‌کند: «**نخست**، قدرت در گفتمان یا قدرت رو در رو که با گفتمان به‌عنوان مکانی برخورد می‌نماید که در آن روابط قدرت به عرصه عمل و قانون وارد می‌شوند؛ و **دوم**، قدرت در پس گفتمان (گفتمان پنهان)^۶ که در آن تمرکز بر چگونگی شکل‌یابی و ساخت‌مندی نظام‌های گفتمانی در ارتباط با قدرت است». بر این اساس، می‌توان ساختار ایدئولوژی‌های سیاسی-اجتماعی را در دو پهنه گفتمان آشکار یا هویدا و گفتمان پنهان تئوریزه نمود. گفتمان آشکار روندهای روزمره و بروندهای آشکار یک اندیشه و ایدئولوژی سیاسی-اجتماعی است و گفتمان پنهان حقیقت نهفته در پشت آن است. گفتمان آشکار چیزی است که در عالم واقع تصور می‌شود باید باشد در حالی که گفتمان پنهان، حقیقت پوشیده هر مسلک سیاسی است. ساختمان گفتمان پنهان، استوار بر روان‌شناسی زبان و تبارشناسی قدرت می‌باشد (میردهقان و شوکتی مقرب، ۱۳۹۲: ۱۴۶).

فرکلاف معتقد است که قدرت پنهان بیش‌تر در رسانه‌های گروهی نمود می‌یابد (رضائی‌پناه و شوکتی مقرب، ۱۳۹۳). به باور فرکلاف زبان همانند قانون، برآمده از فرهنگ واژگانی اقلیت چیره بر جامعه است. زبان همیشه نقش مهمی در سیاست و دولت داشته است. تفاوت‌های سیاسی همواره از تفاوت‌های زبانی شکل یافته‌اند و بخشی از کشمکش‌های سیاسی بر سر زبان چیره بوده‌اند. بخشی از این تغییرات ارتباط نوین میان سیاست، دولت و رسانه‌های گروهی است (فرکلاف، ۲۰۰۷: ۳-۴). در ترکیب نوبی که این معنا را دربردارد، بیش‌تر اتفاقات سیاسی مهم در واقع اتفاقات رسانه‌ای هستند. زبان ابزار مفصل‌بندی شده‌ای برای تفاوت‌های قدرت در ساختارهای اجتماعی سلسله‌مراتبی فراهم می‌آورد (ویس^۷ و وداک، ۲۰۰۳: ۱۵). از دید فرکلاف (۲۰۰۷: ۳-۴) چیزی به نام رسانه‌ای شدن سیاست و حکومت پدیدار شده است. همان‌طور که بوردیو^۸ (۱۹۹۸:

متمرکز است تا این که صرفاً به مطالعه ساختارهای گفتمانی بیرون از بافت‌های سیاسی و اجتماعی‌شان پردازد. **دوم**، این تحلیل انتقادی مشکلات اجتماعی اغلب چندرشته‌ای است. **سوم**، این مطالعه انتقادی به جای توصیف صرف ساختارهای گفتمان، تلاش دارد تا آن‌ها را برحسب مشخصه‌های تعامل اجتماعی و به‌ویژه ساختارهای اجتماعی تبیین نماید. و **چهارم**، تحلیل گفتمان انتقادی به‌صورتی خاص‌تر بر شیوه‌هایی تمرکز دارد که ساختارهای گفتمان روابط چیرگی قدرت در جامعه را اعمال و تثبیت کرده، مشروعیت بخشیده، بازتولید نموده یا به چالش بکشد. تحلیل گفتمان نیز به‌عنوان تلاشی نظام‌مند درک شده که هدف آن شناسایی الگوها در متن، پیوند دادن آن‌ها با الگوها در بافت و بلعکس است. انجام این کار به‌صورت انتقادی به این معناست که از فرضیات بدیهی درباره زبان و امر اجتماعی پرده برداشته، آن‌ها را به چالش کشید و همین‌طور گفتمان را به‌عنوان عامل بالقوه قدرت‌مندی در تغییر اجتماعی تشخیص داد (وداک و می‌یر^۱، ۲۰۰۹: ۱۲۴). رویکردهای مختلف به انجام تحلیل گفتمان انتقادی عبارتند از (مزید^۲، ۲۰۱۴: ۱۹): تحلیل تاریخی؛ تحلیل اجتماعی-شناختی؛ تحلیل سیاسی-اجتماعی؛ تحلیل ژانر؛ تحلیل هم‌متن؛ و تحلیل زبان‌شناختی-کاربردشناختی.

فرکلاف^۳ تحلیل گفتمان انتقادی را این‌گونه توصیف می‌کند: «تحلیل گفتمان انتقادی بر آن است تا به‌صورتی نظام‌مند روابط اغلب مبهم علیت و تعیین میان پراکتیس‌ها، رویدادها و متون گفتمانی و ساختارهای گسترده‌تر فرهنگی و اجتماعی، روابط و فرایندها را بیابد تا به واکاوی این امر پردازد که چنین پراکتیس‌ها، رویدادها و متن‌هایی چگونه سر بر آورده و به شکل ایدئولوژیکی به‌وسیله روابط قدرت و منازعه‌ها بر سر قدرت صورت می‌پذیرد (لاک^۴، ۲۰۰۴: ۱). از سوی دیگر، تحلیل گفتمان سیاسی، همانند تحلیل گفتمان (انتقادی) در یک دید کلان، کاری بیش از بازتاب و بازنمایی محض رویدادهایی انجام می‌دهد که در جهان واقع رخ می‌دهند. این تحلیل، رویدادها را بازخوانی و تفسیر و درک و تبیین برآمده و استنتاج شده را فرمول‌بندی، صورت‌بندی و مفصل‌بندی می‌کند. در نتیجه، تحلیل گفتمان سیاسی به ساخت‌بندی و برساختن یک واقعیت، امر

5. A. Atawneh
6. Hidden discourse
7. G. Weiss
8. P. Bourdieu

1. R. Wodak & M. Meyer
2. B. Mazid
3. N. Fairclough
4. T. Locke

استراتژی قدرت‌زدایی^۷ که مردم را «پایین‌تر از ما»؛ «لگدمال‌شده» نمایان می‌سازد؛ و **سوم**. استراتژی عینی‌سازی^۸ که مردم را به‌عنوان ابژه‌هایی برای موشکافی‌های ما نمایان می‌کند، نه سوژه‌هایی که مخاطب را با نگاه‌شان مورد خطاب قرار دهند و به‌صورتی نمادین بدین صورت با بیننده سروکار دارند.

فن لیوون (۲۰۰۸: ۱۴۱) می‌گوید: دست کم می‌توان پنج استراتژی متفاوت را برای نمایان کردن افراد به‌عنوان «دیگران» برشمرد: **یک**. استراتژی برون‌رانی؛ **دو**. استراتژی نشان‌دادن افراد به‌عنوان کارگزاران کنش‌هایی که کم‌ارزش شمرده شده یا پست، منحرف، مجرم یا شرور تلقی می‌شوند؛ **سه**. استراتژی نشان‌دادن افراد به‌عنوان گروه‌های همگن و در این صورت انکار آنان به‌عنوان مشخصه‌ها و تفاوت‌های فردی (همه آنان همانند هستند)؛ **چهار**. استراتژی معناهای ضمنی منفی فرهنگی؛ و **پنج**. استراتژی کلیشه‌سازی منفی نژادی. تئوری فن‌دیک (۱۹۹۸: ۳۳) نیز در این باب با مفهوم «مربع ایدئولوژیک»^۹ همراه است که دربردارنده استراتژی‌های توام توصیف «درون‌گروه» مثبت و «برون‌گروه» منفی است. مربع ایدئولوژیک بدین‌صورت عمل می‌کند که درون‌گروه‌ها و برون‌گروه‌ها را قطبی می‌کند در این صورت گروه «ما» را به شیوه‌ای مطلوب و گروه «آن‌ها» را به شیوه‌ای نامطلوب نمایان می‌سازد (کیو و ناکامورا^{۱۰}، ۲۰۰۵: ۴۱۰). فن‌دیک (۲۰۰۶: ۳۳) اصل مربع ایدئولوژیک که همانا خود مثبت‌نمایی و دیگر منفی‌نمایی است را در سطوح گفتمانی زیر توصیف می‌نماید: **یک**. انتخاب موضوع؛ **دو**. سازمان‌دهی طرحواره‌ای؛ **سه**. معانی بومی، پیوستگی، مفاهیم و پیش‌فرض‌ها؛ **چهار**. واژه‌سازی بیان‌گر دارایی‌های مثبت ما و منفی آن‌ها است؛ **پنج**. سبک؛ و **شش**. ابزارهای معنای بیان مانند مقایسه، تشبیه، مبالغه و حسن تعبیر.

فن‌دیک میان هویت و ایدئولوژی ارتباط برقرار کرده، می‌نویسد، هرگاه گروهی یک ایدئولوژی را توسعه دهد، این ایدئولوژی همان‌زمان مبنای هویت آن گروه را صورت می‌دهد. فن‌دیک در پاسخ به این پرسش‌ها رویکردی

می‌گوید «رسانه‌های گروهی ادامه‌دهنده‌ی هجوم نمادین نهفته در زبان است». متن‌های رسانه‌ای مکالمه‌ای تلقی می‌شوند و خوانشی که از آنها صورت می‌گیرد به گیرنده پیام و محیطی که در آن قرار دارد، وابسته است. رسانه مفاهیم اجتماعی را تولید و بازتولید می‌کند (وداک و بوش^۱، ۲۰۰۹: ۱۰۶). رسانه‌ها رویکردهایی هویت‌بنیاد دارند که برجسته‌سازی برخی مولفه‌ها و حاشیه‌رانی برخی دیگر را به همراه دارد. سازوکارهای برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی در هر گفتمانی را می‌توان با کاربرد نظریه گفتمان لاکلا و موف فراچنگ آورد که چگونگی رخداد این امر را در اختیار قرار می‌دهند.

برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی

سازوکارهای برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی که به‌گونه‌های گوناگون در کنش و واکنش میان گفتمان‌ها موثر است یکی از ابعاد خصومت‌سازی است؛ برجسته‌سازی نشانه‌های موردنظر خود و حاشیه‌رانی نظام معانی و نشانه‌های گفتمان هم‌آورد، و برجسته‌سازی نقاط قوت خود و کاستی‌های رقیب از آن‌ها است. در واقع برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی، شیوه‌ای برای نگه‌داشت و پایایی قدرت و پیوستار هژمونی یک گفتمان است. در همین راستا فن‌لیوون^۲ ابتکار اجتماعی-نشانه‌شناختی را از طبقه‌بندی‌ها توسعه می‌دهد که بر این موارد تمرکز دارد که این طبقه‌ها چگونه به شکل زبانی تولید و مفاهیم اجتماعی خود را تحلیل می‌کنند. استراتژی‌های مورد مطالعه فن‌لیوون شامل موارد زیر می‌شود (فن‌لیوون، ۱۹۹۶: ۴۳-۴۴): **الف**. حذف^۳: به‌وسیله سرکوبی و حاشیه‌رانی؛ **ب**. نقش‌دهی^۴: کنش‌ورسازی و کنش‌ناپذیری؛ **پ**. شخصی‌سازی^۵: هویت‌یابی از راه نام‌گذاری و طبقه‌بندی از راه کارکردی‌سازی، شناسایی و ارزیابی؛ **ت**. جنسی‌سازی و اختصاص گونه‌های متنوع؛ **ث**. غیرشخصی‌سازی: انتزاع و عینی‌سازی. او (۲۰۰۸: ۱۴۱) دست کم سه استراتژی ممکن برای نشان‌دادن تصویر افراد به‌عنوان «دیگران»، «نه مانند ما»، تبیین می‌کند: **یکم**. استراتژی فاصله‌گذاری^۶ که مردم را به‌عنوان «دور از ما»، و «غریبه» نشان می‌دهد؛ **دوم**.

1. B. Busch
2. T. van Leeuwen
3. exclusion
4. Role allocation
5. personalization
6. distanciation

7. disempowerment
8. objectivation
9. Ideological Square
10. S. Kuo & M. Nakamura

همزمان با فعال شدن پیکره NOW تا تاریخ ۲۷ مارس ۲۰۱۹ (۷ فروردین ۱۳۹۸) می‌باشد. از آن‌جا که این نوشتار گنجایش پرداختن به تک‌تک وقوع‌های مورد نظر را ندارد، پژوهش پیش رو از ارائه داده‌های جزئی پرهیز کرده و بر تحلیل‌های مبتنی بر مقوله‌های کانونی و نگاه گفتمانی به داده‌ها متمرکز می‌شود.

باهم‌آیی‌های «تحریم‌ها علیه ایران»

باهم‌آیی به معنای باهم آمدن واژه‌هایی است که معمولاً با یک‌دیگر به کار می‌روند (هلیدی و حسن^۲، ۱۹۷۶). هلیدی و متیسن^۳ (۲۰۰۴: ۵۷۷-۵۷۶) نیز در تعریف باهم‌آیی آن را موردی از انسجام واژگانی می‌دانند که وابسته به رابطه معنایی کلی نیستند بلکه نوعی عامل مشترک بین آن‌ها وجود دارد و آن میل به باهم آمدن است. این باهم آمدن، باهم‌آیی نام دارد. عامل مشترک بین واژه‌هایی که با یک‌دیگر باهم‌آیی دارند، حوزه معنایی مشترک است. به بیان دیگر، باهم‌آیی واژه‌ها در حوزه‌های معنایی صورت می‌گیرد. رابطه نظام‌مندی بین واژگان در باهم‌آیی وجود ندارد. بنابراین نمی‌توان این واژه‌ها را در طبقه خاصی گنجانند. اما وجه مشترکی که بین آن‌ها وجود دارد این است که به‌طور معمول در کنار یک‌دیگر به کار می‌روند. صفوی (۱۹۶-۱۹۷) می‌گوید: «در یک حوزه معنایی، رابطه معنایی بنیادینی میان واژه‌ها وجود دارد که به باهم‌آیی آن‌ها منجر می‌گردد».

واکاوی ۱۰۰ رخداد اول باهم‌آیی‌هایی که بیش‌ترین بسامد و معناداری را در پیکره مورد نظر داشته‌اند جدول (۱) را به ما می‌دهد که در آن بسامد باهم‌آیی Act با رخدادی ۱۳۹ مرتبه‌ای بیش‌ترین میزان است. اما درجه معناداری ارتباطی با بسامد نداشته و با شاخص اطلاعات متقابل MI^۴ تعریف می‌شود که می‌بایست مقداری بالاتر از ۳ داشته باشد. از میان ۱۰۰ واژه به دست آمده، مواردی از جمله Reimpose, Reimposition, Busting, Kick-in, Waivers با بسامدهای متفاوت، بالاترین میزان باهم‌آیی را به خود اختصاص می‌دهند. نکته شایان توجه آن که میزان معناداری تمام باهم‌آیی‌ها با وجود فرکانس‌های متفاوت، بالای ۳ (درجه معناداری > ۳) می‌باشد. جدول (۱) آمار تفکیک‌شده باهم‌آیی‌ها را به تفصیل ارائه می‌کند.

اجتماعی-شناختی دارد، او (۲۰۰۰: ۱۱۸ و ۱۲۱) بر این باور است که «هویت هم ساختی فردی و هم اجتماعی است. به‌صورت خلاصه می‌توان گفت که بخشی از خودنمایی ما از شیوه‌ای استنباط می‌شود که دیگران (اعضای دیگر گروه‌ها) ما را می‌بینند، تعریف می‌کنند یا برخورد دارند». او می‌گوید که ایدئولوژی‌ها مبنای هویت گروهی را می‌سازند؛ به دیگر سخن، گزاره‌های بنیادینی هستند که مربوط به ارزیابی‌های کم و بیش ثابت درباره ملاک‌های عضویت گروهی ما، فعالیت‌ها، اهداف، هنجارها و ارزش‌ها، منابع اجتماعی و به‌ویژه جایگاه ما در جامعه و روابط با دیگر گروه‌ها می‌باشند. فن‌دیک (۲۰۰۰: ۱۲۴) به این نکته اشاره دارد که «هویت‌های فردی نیز ممکن است مانند هویت‌های اجتماعی تغییر کنند. در حالی که برخی از اصول (ایدئولوژیک) بنیادین ممکن است کم و بیش در گذر زمان باز هم شناخت‌پذیر بمانند، چنین گرایشی می‌تواند به‌صورتی استراتژیک با تغییرات سیاسی و اجتماعی سازگار شود. هویت همانند ایدئولوژی مفهومی فازی است و به نظریه‌پردازان و رویکرد جدی یا گسترده آنان بستگی دارد».

تحلیل داده‌ها

همان‌گونه که بیان شد، جستار پیش رو برآن است تا به بررسی مسأله تحریم‌ها علیه ایران در بافت خبرهای منتشرشده از این رویداد بپردازد. مطالعه موردی بر روی پیکره به‌روزشونده NOW صورت می‌گیرد و میزان وقوع باهم‌آیی‌ها با عبارت «تحریم‌ها علیه ایران» سنجیده می‌شود. این پیکره ۸,۲ میلیارد داده‌ای که سالانه ۱,۸ میلیارد واژه را به مخزن خود می‌افزاید، مبتنی بر مجلات و روزنامه‌هایی است که از سال ۲۰۱۰ تا به امروز منتشر شده‌اند. با وجود این پیکره انگلیسی‌زبان، می‌توان اتفاق‌های رخ داده در زبان را در طول چندسال گذشته ردیابی کرد. به‌عنوان نمونه، بسامد واژه‌ها در طول سال‌های ۲۰۱۰ تا به امروز و واژه‌ها و اصطلاحات جدید از رهگذر این پیکره قابل شناسایی است. از قابلیت‌های این ابزار جست‌وجوی هم‌آیی‌ها^۱ و واژه‌های کلیدی و مقایسه برحسب کشورها و سال‌های مختلف است. در بررسی مطالعه موردی این پژوهش، آن‌گونه که پیکره مورد نظر نشان داد، میزان وقوع عبارت «Iran sanctions» در پیکره ۱۳۷۳ مورد است؛ این داده‌ها از یک ژانویه ۲۰۱۰ (۱۱ دی ۱۳۸۸) یعنی

2. M. Halliday & R. Hassan

3. C. Mathiessen

4. Mutual Information

1. Collocates

جدول ۱. پرسامدترین باهم‌آیی‌های «تحریم‌ها علیه ایران»

	CONTEXT	FREQ	ALL	%	MI
1	Act	139	1782049	0.01	5.94
2	Violations	106	136973	0.08	9.25
3	Oil	59	1455048	0.00	4.99
4	Violating	45	67271	0.07	9.04
5	Waivers	40	19246	0.21	10.67
6	Relief	39	343336	0.01	6.48
7	Alleged	37	842579	0.00	5.11
8	Bill	37	1183022	0.00	4.62
9	Extend	31	237818	0.01	6.68
10	Washington	31	768295	0.00	4.98
11	Trump	29	2278665	0.00	3.32
12	Price	28	1175352	0.00	4.22
13	ISA	27	34538	0.08	9.26
14	Loom	26	13584	0.19	10.55
15	Looming	25	56015	0.04	8.45
16	U.S	25	1762549	0.00	3.48
17	Lifting	20	88283	0.02	7.47
18	Lifted	20	148813	0.01	6.72
19	Passed	19	652118	0.00	4.51
20	Related	19	1322824	0.00	3.49
21	HUAWEI	17	86356	0.02	7.27
22	Comprehensive	17	279884	0.01	5.57
23	Ahead	17	1376226	0.00	3.28
24	Violation	16	182778	0.01	6.10
25	Waiver	15	40215	0.04	8.19
26	Regime	15	315094	0.00	5.22
27	Return	15	1461460	0.00	3.01
28	Busting	13	8200	0.16	10.28
29	Brent	13	69543	0.02	7.20
30	Accountability	13	179157	0.01	5.83
31	Suspected	12	287446	0.00	5.03
32	Legislation	12	386045	0.00	4.61
33	Nuclear	12	471391	0.00	4.32
34	Russia	12	727488	0.00	3.69
35	Extension	11	241914	0.00	5.16
36	Evade	10	24038	0.04	8.35
37	Violated	10	89375	0.01	6.46
38	Renewed	10	117580	0.01	6.06
39	Officially	10	249869	0.00	4.97
40	Crunch	9	52545	0.02	7.07
41	Turkish	9	160372	0.01	5.46
42	Outlook	9	208361	0.00	5.08
43	Breaking	9	473215	0.00	3.90
44	Supply	9	779045	0.00	3.18
45	Divestment	7	16758	0.04	8.36
46	Conspiring	7	18183	0.04	8.24
47	Evasion	7	32311	0.02	7.41
48	Breaches	7	61837	0.01	6.47

49	Violate	7	103504	0.01	5.73
50	1996	7	139391	0.01	5.30
51	Lift	7	201336	0.00	4.77
52	Ease	7	228339	0.00	4.59
53	Allegedly	7	546924	0.00	3.33
54	Obama	7	557857	0.00	3.30
55	Evading	6	10576	0.06	8.80
56	MENG	6	18533	0.03	7.99
57	Bite	6	79960	0.01	5.88
58	Venezuela	6	86984	0.01	5.76
59	Output	6	195096	0.00	4.59
60	Probe	6	253766	0.00	4.21
61	Iraq	6	280382	0.00	4.07
62	Saudi	6	359169	0.00	3.71
63	Renew	5	52189	0.01	6.23
64	Tehran	5	53803	0.01	6.19
65	Renewable	5	76187	0.01	5.69
66	Uncertain	5	89874	0.01	5.45
67	Congressional	5	92969	0.01	5.40
68	Bloomberg	5	200259	0.00	4.29
69	Fraud	5	281426	0.00	3.80
70	Wake	5	309243	0.00	3.66
71	Cuts	5	334059	0.00	3.55
72	Amid	5	337807	0.00	3.54
73	Aimed	5	348453	0.00	3.49
74	Granted	5	365402	0.00	3.42
75	Linked	5	366411	0.00	3.42
76	Conflict	5	390410	0.00	3.33
77	Onto	5	415320	0.00	3.24
78	Reimposes	4	179	2.23	14.10
79	Re-imposition	4	631	0.63	12.28
80	Reimpose	4	1769	0.23	10.79
81	Restores	4	5661	0.07	9.11
82	Month-on-month	4	6588	0.06	8.90
83	Eases	4	8078	0.05	8.60
84	U.S.-led	4	9539	0.04	8.36
85	Worries	4	90763	0.00	5.11
86	Kick	4	263619	0.00	3.57
87	Hits	4	274862	0.00	3.51
88	Crude	4	276167	0.00	3.51
89	Beijing	4	283776	0.00	3.47
90	Turkey	4	315672	0.00	3.31
91	Upcoming	4	381458	0.00	3.04
92	Kick-in	3	507	0.59	12.18
93	Skirting	3	3650	0.08	9.33
94	Reinstating	3	5165	0.06	8.83
95	\$85	3	7156	0.04	8.36
96	Dodging	3	10565	0.03	7.80
97	Abundantly	3	10826	0.03	7.76
98	Wave	3	14693	0.02	7.32
99	ZTE	3	14718	0.02	7.32
100	Renewing	3	15939	0.02	7.21

می‌دهد. دیگر مقوله‌ها با مفاهیم پدیدارشدن تحریم‌ها و برایندهای آن‌ها، نقض تحریم‌ها، رفع آن‌ها، بازنمایی تحریم در قالب یک قانون و مکان‌هایی است که هرکدام به نحوی در مسأله تحریم‌ها علیه ایران جایگاهی داشته است. جدول (۲) فهرست مقوله‌ها و مفاهیم بیانگر آن‌ها را نشان می‌دهد.

نخستین گام پس از دستیابی به پرسامدترین باهم‌آیی‌های واژگانی، محدودکردن این مفاهیم در قالب مقوله‌های معنایی است. مقوله‌ها بر مبنای مفاهیمی دسته‌بندی می‌شوند که گرد یک حوزه معنایی قرار می‌گیرند. آن‌چه داده‌ها در اختیار قرار داد، مقوله‌هایی است که یکی از پرسامدترین‌شان «رخداد دگرباره» را نشان

جدول ۲. مقوله‌های معنایی مبتنی بر پیکره پژوهش

مقوله معنایی	مفاهیم مرتبط
دگرباره‌گی	reimpose, reimposition, reimposes, return, restore, renew (renewal, renewed), reauthorization, reinstating
پدیدارشدگی و برایندها	wake, upcoming, will, ahead, extend, supply, oil, Brent, output
نقض یا معافیت	breach, violation, busting, evade, violated, crunch, breaking, waivers, dodging, skirting, fraud, alleged
رفع و از میان برداشتن	lifting, relief, lifted, lift, ease, eases
قانون‌بودگی	passed, bill, legislation, ISA, officially, congressional
مکان‌ها و افراد	Russia, U.S, Turkey, Iraq, Saudi, Tehran, Beijing, Venezuela, Trump, Obama

- nuclear weapons program, signaling that he's not inclined to extend waivers that allow Iran to export oil to some of its biggest customers. Failing to uphold them will effectively end U.S. participation in the deal.* US (18-05-06)
- *Sens. Ben Cardin of Maryland and Charles Schumer of New York, along with 12 others, introduced legislation on Thursday to renew the Iran Sanctions Act of 1996, which is set to expire at the end of this year.* US (16-07-17)
  - *"European nations, Russia and China had opposed re-imposition of Iran sanctions, announcing a 'blocking statute' to shield EU operators to recover damages and ban EU persons from complying with the sanctions"* PK (18-11-20)

پدیدارشدگی و برایندها

مقوله دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد، از یک سو پدیدارشدن تحریم‌ها علیه ایران را نشان می‌دهد و از سوی دیگر برایندهای حاصل از این تحریم‌ها را نمایان می‌سازد.

دگرباره‌گی

نخستین مقوله‌ای که از پیکره پژوهش به دست می‌آید ساخت‌های دگرباره را نشان می‌دهد. ساخت (re+noun) به شکل برجسته‌ای در این باهم‌آیی‌ها دیده می‌شود. این مقوله به‌عنوان یکی از مقوله‌های اصلی بیانگر تکرار امری می‌باشد که در گذشته رخ داده است؛ مقوله دگرباره‌گی کلیدواژه‌هایی از جمله reimpose, reimposition, reimposes, return, restore, renew (renewal, renewed), reauthorization, reinstating را دربردارد. تحمیل دگرباره، بازگشت تحریم‌ها، بازیابی تحریم‌ها، نوسازی دگرباره تحریم‌ها، اقتداریابی دگرباره تحریم‌ها و برقراری دگرباره تحریم‌ها. بازگشت دگرباره تحریم‌ها در سال ۲۰۱۸ موجب شد تا این ساختار کاربرد قابل توجهی را در بازنمایی این مسئله در قالب خبر به خود اختصاص دهد. قرارگرفتن این موضوع در صدر اخبار و بررسی آن به‌عنوان موضوع روز به انتشار گزارش‌هایی منتهی شد که از واکاوی کلی موضوع تا مخالف‌های صورت‌گرفته با آن را شامل شود؛

- *Trump has expressed contempt for the 2015 nuclear accord that offers Iran sanctions relief in return for halting its*

to be used in marine transportation to be used in marine transportation. US (16-12-15)

- *The OPEC agreement was followed by a unanimous vote in the U.S. Senate to extend the Iran Sanctions Act for another 10 years. US (16-12-05)*

خبرگزاری‌ها به تأثیرات منفی تحریم علیه ایران در سطوح مختلف می‌پردازند. ایالات متحده برای جبران این امر از ذخایر نفتی خود در مواقع ضروری استفاده می‌کند و بهای بالای نفت برآیند ناشی از این تحریم دانسته شده است.

- *Sweeping Iran sanctions target oil banks. An oil facility pictured in March 2017 in Iran, which will be banned from energy sector sales under tough new sanctions. -- AFP WASHINGTON: All of Iran's oil exports and financial transactions will be targeted under US sanctions that take force Monday, six months after President Donald Trump bolted from a nuclear deal. MY (18-11-01)*

قانون‌بودگی

مقوله دیگری که بدست می‌آید بالاترین بسامد نوع یعنی Act را شامل می‌دهد که قوانین و لایحه‌های مرتبط را شامل می‌شود. خبرهای منتشرشده با کاربرد دو واژه لایحه و قانون بر وجهه قانون‌مند آن برپایه چارچوب قوانین ایالات متحده تاکید می‌کنند. Iran sanctions bill با بسامد وقوع ۳۷ مرتبه‌ای به فرایند صدور این لایحه و وجهه قانونی آن اشاره می‌کند.

- *The Foreign Affairs Committee will mark up legislation, including an Iran sanctions bill, at 9:30 a.m. Thursday at Rayburn 2172. US (17-10-08)*
- *U.S. House of Representatives Democrats said they would introduce a new version of a Russia and Iran sanctions bill on Wednesday, in a new bid to move legislation that has been mired in partisan squabbling for almost a month. MY (17-07-12)*
- *Senator Chris Coons, D-Del, said that it was still time to move forward. After all, it could be a chance to hit Russia. "I think*

کلیدواژه برجسته این مقوله با ۲۵ بسامد نوع Looming و ۲۶ بسامد نوع loom به معنای در حال پدیدارشدن است. در این مقوله می‌توانیم کلیدواژه‌هایی مانند wake, upcoming, will, ahead را بیابیم که هرکدام از رویدادی در حال حرکت از آینده به سوی حال خبر می‌دهد و بیانگر چیزی است که قرار است در نتیجه اعمال تحریم‌ها رخ دهد. پدیدارشدن تحریم‌ها برآیندهایی را به دنبال دارد؛ از برآیندهای تحریم‌ها تأثیر آن بر عرضه و تقاضاست؛ در این پیکره، کلیدواژه Supply با بسامد نوع ۳۴ مرتبه‌ای در دلالت بر عرضه جهانی محدودشده در نتیجه تحریم‌ها، به کار رفته است.

- *Wireless Festival takes place from July 6 to 8 in Finsbury Park, London. 25476274 Oil inches up on tighter US supply, looming Iran sanctions GB (18-07-04)*
- *Prices were also pushed up by looming US sanctions against Iran, which threaten to cut supplies to an already tight market despite pledges by producer cartel OPEC to raise output to make up for the disruptions. GB (18-07-04)*
- *We expect oil prices to remain volatile (slightly towards the higher end) owing to removal of waivers granted by US government on the Iran sanctions and probable supply cuts by the OPEC. IN (19-02-14)*
- *This is explained by the surprise waivers to Japan and South Korea. The two had reduced Iranian oil imports to zero but can now resume buying and further help keep Iranian oil in play. This is forcing Saudi Arabia and Russia, which agreed to expand production ahead of Iran sanctions, to rethinking the plan. IN (18-11-08)*

باهم‌آیی «Iran sanctions extension» برآیند دیگری است که تداوم ۱۰ ساله تحریم و اعمال آن از سوی ترامپ و رأی سنا به این مسئله در خبرها مورد توجه قرار گرفته است.

- *With regards to recent (US congress) legislation to extend the Iran Sanctions Act, I order the Atomic Energy Organization of Iran to... plan the design and construction of a nuclear propeller*

which received a waiver on Iran sanctions from the Trump administration. IN (18-12-30)

کلیدواژه *alleged* در پیکره پژوهش رتبه ششم بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده تا بیان کند که بخش اعظم خبرهای منتشرشده در خصوص نقض تحریم‌ها با تردید و عدم اطمینان نگاشته شده و در خصوص آنچه موسوم به نقض تحریم‌ها از سوی ایران و متحدانش خوانده شده، نگاه مبتنی بر فرض و پنداشت خود را نمایان ساخته‌اند. *alleged*، گفته‌ای که مستند نیست و فرض می‌شود این‌گونه باشد، ۴۳ بسامد نوع داشته است تا عدم اطمینان از آنچه نقض و دورزدن تحریم خوانده می‌شود را بازنمای کند.

– *Apple is the target of nationalist sentiment over the arrest of Huawei's chief financial officer in Canada at the behest of the United States on alleged Iran sanctions violations. IN (19-01-02)*

رفع و از میان برداشتن

مقوله دیگر این پیکره به از میان برداشتن تحریم‌ها می‌پردازد؛ این مقوله در دوران اوباما با پیمان برجام محقق می‌شود و در دوران ترامپ به حالت سابق خود بازمی‌گردد. باهم‌آیی تحریم‌ها علیه ایران و تعلیق آن‌ها در قالب مفهوم *relief* دوازدهمین کلیدواژه اصلی به دست آمده از پیکره می‌باشد و ۳۶ مرتبه تکرار شده است. این اصطلاح بر استعاره «تحریم به مثابه بیماری» دلالت دارد؛ از میان رفتن تحریم همتای تسکین بیماری تلقی شده است. این امر به هنگام دستیابی به توافق با الزامات ایران در حفظ توافق در تیترا خبرها قرار می‌گرفت و با ریاست جمهوری خواهان به سوی بازنگری حرکت کرد. از سوی دیگر برجام به از میان برداشتن تحریم‌ها منتهی شد که با کاربست ۴۷ مرتبه‌ای کلیدواژه *lift* و مشتقاتش دلالتی مثبت به همراه داشت.

– *The deal offers Iran sanctions relief for limiting its nuclear program. The International Atomic Energy Agency has said that, so far, Tehran is sticking to the agreement. AU (19-02-16)*

– *How the lifting of Iran sanctions will hit oil: Experts Matthew McInnis, resident fellow at the American Enterprise,*

we have an opportunity on the Iran sanctions bill to amend it to include strong Russia sanctions -- I'm determined that we get that done," maintained Coons. PK (17-06-08)

– *Under President Donald Trump, Congress has suddenly become much more measured. The bipartisan Iran sanctions legislation introduced in both houses right before last week's American Israel Public Affairs Committee (AIPAC) conference was quite tame. US (17-04-04)*

نقض یا معافیت

نقض تحریم‌ها مقوله دیگری است که می‌توان در دسته‌بندی خبرهای مورد واکاوی در این پیکره شناسایی کرد. این مقوله در قالب کلیدواژه‌هایی همچون *violation*، *Breach* و *violation* busting صورت‌بندی می‌شود؛ نقض و دورزدن تحریم‌ها امری است که در صورت رخداد آن از سوی ایران و یا گروه‌های سودبر از روابط با ایران عواقب شدیدتری به همراه خواهد آورد. نکته شایان توجه در این میان اقدام شرکت هواوی است که به گفته ایالات متحده مصداق نقض تحریم‌هاست. به این دلیل است که نام هواوی در میان کلیدواژه‌های برجسته خبرهای سال ۲۰۱۹ دیده می‌شود. در این خبرها از صدها شرکت و فرد سخن گفته می‌شود که در طول سال‌های گذشته به دنبال نقض تحریم‌ها بوده‌اند. روی دیگر این سکه کشورهایی هستند که در نتیجه پیروی از تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران، شامل معافیت تحریمی می‌شوند. دگرسازی با ایران به‌صورتی پیش می‌رود که *waivers* با بسامدی ۴۲ باره، در خبرهای سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ برجسته می‌شود تا به کشورهای معاف از تحریم اشاره نماید.

– *The latest installment of the trade talks has started on the wrong foot as the US brought criminal charges against Chinese telecoms equipment maker Huawei, mainly over the company's involvement in breaching Iran sanctions. GB (19-01-30)*

– *Technology issues surrounding everything from alleged violations of Iran sanctions to trade-secrets theft and tech-transfer laws have hampered trade talks between the two countries. US (19-02-25)*

– *India was among the few countries,*

- sanctions, Trump has greatly succeeded, He managed to avoid a spike in oil prices by coordinating with Saudi Arabia and granting waivers to some of Iran's biggest oil clients. SG (18-11-21)*
- *US restores Iran sanctions lifted under Obama nuclear deal. BD (18-11-02)*
  - *The basic deal Trump made the link between Iran sanctions and Saud production policy explicit in a television interview with Fox News on July 1. MY (18-07-10)*

بسامد رخداد برحسب سال

در این بخش چگونگی بازتاب خبرها در بازه‌های زمانی مختلف دیده می‌شود. نکته‌ی شایان توجه آن که از زمان شروع مذاکرات در نوامبر ۲۰۱۳ (آذر ۱۳۹۲) تا دست‌یابی به توافق و تصویب برجام در تاریخ ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵ (۲۳ تیر ۱۳۹۴)، یعنی در فاصله‌ی زمانی ۲ سال، بازتاب خبری ۴۵۵ مرتبه‌ای به موضوع تحریم‌های ایران ثبت می‌شود. با روی کار آمدن جمهوری خواهان در سال ۲۰۱۶ و مانورهای مختلف این دولت بر محوریت برجام، این بسامد در سال ۲۰۱۶ خیزش یافته و در اواخر سال ۲۰۱۸ و در بازه‌ی زمانی چندماه پس از اعلام خبر خروج ترامپ از برجام به ۳،۲۷۵ مورد رسید. افزایش حساسیت این مسئله و تحمیل دوران جدیدی از تحریم در این برهه، امری است که بیش از پیش در سال ۲۰۱۸ مورد توجه قرار گرفته و بیش‌ترین میزان پرداختن به این موضوع را ثبت می‌کند. مسئله‌ی تحریم‌های اعمال شده علیه ایران در دو رویداد شکل برجسته‌تری به خود می‌گیرد، در طول دوران مذاکرات و اندکی پس از تصویب برجام در فاصله‌ی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ و با شنیدن زمزمه‌های خروج ترامپ از آن تا لغو برجام در سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۱۹، با این تفاوت که در سال ۲۰۱۸ بیشترین میزان انتشار خبر را به خود اختصاص می‌دهد. این امر می‌تواند بدان دلیل باشد که در سال ۲۰۱۵ تحریم‌ها تا حدودی از میان برداشته شد اما خروج از برجام با توجه به تأثیرات منفی آن بر اقتصاد منطقه‌ای و بین‌المللی و برجسته‌شدن دگرسازی‌های دولت جدید ایالات متحده با دگرهای داخلی (اوباما) و خارجی (ایران) بازتاب خبری گسترده‌تری یافته است.

- discusses the lifted sanctions on Iran, and the impact to oil prices. US (16-01-18)*
- *U.S. President Donald Trump withdrew in May from a 2015 deal in which his predecessor and five other world powers granted Iran sanctions relief in return for a freeze on its sensitive nuclear activities. US (18-11-23)*
  - *Lifting of US-led international sanctions on Iran will lower global oil prices by USD 10 per barrel next year, the World Bank said today forecasting that countries like India, China and Britain would have greater trade relationship with Tehran in the future. IN (15-08-10)*

مکان‌ها و افراد

برجستگی مکان‌ها و افراد در این پیکره، چنین مقوله‌ای را در اختیار قرار می‌دهد. در این پیکره ایالات متحده، ترامپ و واشنگتن به‌عنوان اعمال‌کنندگان تحریم علیه ایران هم‌ارز دانسته شده و هر سه با کاربردی مشابه بیانگر دگر اعمال‌کننده‌ی تحریم علیه ایران بازنمایی می‌شوند. در این میان، ترامپ کنش‌گری است که مسئول اول این اقدام علیه ایران است، در کنار نتانیاهو قرار گرفته و با اتکای بر منابع نفتی عربستان سعودی، تلاش داشته تا مسائل حاصل از تحریم نفت ایران را حل نماید؛ این امر بیانگر دگرهایی از جمله ایالات متحده، عربستان سعودی و اسرائیل است که هر کدام به نحوی تلاش دارند تا ایران را در محاصره اقتصادی قرار دهند.

- *He cited political comments on the case by US President Donald Trump, the "extraterritorial aspect" of Meng's case and the fact that Canada did not sign on to the Iran sanctions that Washington wants her extradited for. PH (19-01-26)*
- *Petrol is influenced not only by supply but also by geo-politics (e.g., Trump's Iran sanctions). PH (19-01-07)*
- *Ankara and Washington have seen significant turbulence in their relationship over the past year amid disagreements over Syria, the Turkish detention of an American pastor, relations with Russia, Iran sanctions and trade tariff threats. US (18-12-25)*
- *But on managing the reimposition of Iran*

جدول ۳. تغییر در بسامد رخداد تحریم علیه ایران بر مبنای سال

frequency based on year	FREQ	SIZE (M)	PER MIL	
<u>2010-1</u>	45	115.2	0.39	
<u>2010-2</u>	45	129.2	0.35	
<u>2011-1</u>	50	145.1	0.34	
<u>2011-2</u>	20	160.0	0.13	
<u>2012-1</u>	130	185.1	0.70	
<u>2012-2</u>	105	186.4	0.56	
<u>2013-1</u>	75	196.9	0.38	
<u>2013-2</u>	105	204.9	0.51	
<u>2014-1</u>	185	209.9	0.88	
<u>2014-2</u>	70	219.9	0.32	
<u>2015-1</u>	95	223.8	0.42	
<u>2015-2</u>	170	289.1	0.59	
<u>2016-1</u>	475	682.1	0.70	
<u>2016-2</u>	670	851.2	0.79	
<u>2017-1</u>	455	861.5	0.53	
<u>2017-2</u>	325	889.3	0.37	
<u>2018-1</u>	840	732.1	1.15	
<u>2018-2</u>	3,275	845.6	3.87	
<u>2019-1</u>	795	338.1	2.35	

بحث و بررسی

با بررسی داده‌های به دست آمده و واکاوی آن‌ها در جهت دستیابی به گفتمان پنهانی که در پس این خبرها قرار دارد می‌توان هر یک از خبرها را با توجه به زمان انتشار آن‌ها و بافتی که در آن قرار داشته مورد بازنگری قرار داد و در این سیر به تقابل میان ایالات متحده و ایران دست یافت. هر کدام از خبرها در قالب ارتباط بینامتنی به رویکرد رئیس جمهور آن برهه پیوند خورده، او را تأیید یا نفی می‌کند. از قانون تحریم‌های ایران که بیشترین بسامد را دارد تا نقض تحریم‌ها، افزایش بها، تردید نسبت به اخبار مرتبط با نقض تحریم از سوی ایران و تأثیرات مختلف تحریم‌ها در سطوح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی را نمی‌توان بدون در نظر گرفتن بافت گفتمانی آن هنگامه مورد تحلیل قرار داد.

در فرایند دستیابی به توافق از سوی اوباما گرفته تا از میان برداشتن این توافق از سوی ترامپ با طیفی از خبرها رویارو می‌شویم که سیرشان دگرسازی‌ها، برجسته‌سازی‌ها و حاشیه‌رانی‌های متفاوتی را بازنمایی می‌کند. با نگاهی به پربسامدترین باهم‌آیی‌ها در پیکره پژوهش، و با تأکید بر آن دسته از مواردی که بالاترین درجه معناداری را در این پیکره داشته‌اند، می‌توان به برجسته‌سازی‌ها و حاشیه‌رانی‌های مبتنی بر مرزبندی‌های هویتی پی برد. مفهوم تحمیل دگرباره «reimposition» در قالب مشتقات گوناگون آن با بالاترین درجه معناداری، برجسته‌ترین مفهوم این پیکره است. قدرت‌گیری جمهوری خواهان در ایالات متحده و دگرسازی‌های داخلی و خارجی ترامپ به تصمیمی منتهی شد که از یک سو مشروعیت گفتمان رقیب دموکرات (اوباما) را

«Iran Sanctions Relief» هم شرایط تعلیق تحریم در دوران مذاکرات ایران و گروه ۱+۵ را بازنمایی می‌کند، هم آن‌چه جمهوری‌خواهان لازمهٔ تعلیق تحریم‌ها دانستند را نمایان می‌سازد. خبرها از یک زاویه دید بازتاب یافته، هرآن‌چه ایران باید بپذیرد مطرح می‌گردد و واکنش ایران نسبت به این امر نمودی ندارد. مقولهٔ قانون‌بودگی نیز همانند دیگر مفاهیم آن‌چه یک‌جانبه از سوی ایالات متحده در برابر ایران قرار گرفته است را برجسته‌سازی می‌کند. «Iran Sanctions Bill» لایحه‌ای که به تحریم‌ها علیه ایران صورت قانونی می‌بخشد، امری است که دگرسازی آشکار ایالات متحدهٔ آمریکا علیه ایران و تلاش برای برون‌راندن ایران از عرصهٔ بین‌المللی را بازنمایی می‌کند. لویایح تصویب‌شده در دوران مختلف، از ریاست جمهوری جورج بوش گرفته تا ترامپ، هر کدام جنبه‌ای از موانع قرارگرفته پیش روی ایران را نشان می‌دهد. در این فرایند ایالات متحده تلاش دارد با کاربست مفاهیمی همچون قانون‌گذاری، تصویب و کنگره، به اقدام خود مشروعیت بخشد.

در مقولهٔ مکان‌ها و اشخاص برجسته‌سازی واشننگتن و ایالات متحده و همین‌طور شخص ترامپ به‌عنوان کنش‌گران فرایند اعمال تحریم علیه ایران صورت می‌گیرد. تحریم‌های ترامپ علیه ایران «Trump's Iran sanctions» از باهم‌آیی‌های برجستهٔ این پیکره است که مسئول اصلی تحریم علیه ایران را شخص ترامپ می‌داند. در این باهم‌آیی تصمیم ترامپ به اتفاقات بی‌سابقه‌ای در بهای نفت انجامیده است؛ بنابراین، می‌توان چنین ساختاری را از نوع برجسته‌سازی منفی ترامپ دانست. نام او با نام نیز در این پیکره نخست در دوران پیش از برجام دیده می‌شود که لایحهٔ تحریم‌ها را امضا می‌کند، دورانی که آن را تمدید می‌کند و پس از برجام که تحریم‌ها را از میان برمی‌دارد. آن‌گونه که بافت نشان می‌دهد هر یک از این دو رئیس‌جمهور تلاش دارد در اندرکنش خود با ایران مشروعیت یافته، نقش خود را در خصوص برنامهٔ هسته‌ای ایران برجسته سازد. در این مقوله نام تهران به چشم می‌خورد که به دنبال لغو برجام از سوی ترامپ، ایالات متحده را مسئول برهم‌زدن توافق دانسته، خواستار اقدام متقابل است. بنابراین، پیکره مورد بررسی داده‌هایی را پیش رو قرار می‌دهد که هم‌گام با بافت هنگامه خود پیش رفته، نقدها، دیدگاه‌ها و نظرگاه‌های خود را در قالب گفت‌وگو پنهان خود در اختیار مخاطب خود قرار می‌دهد.

زیر سوال برده و از سوی دیگر ایران را هدف قرار داده به نقض پیمان منعقدشده میان ایران و گروه ۱+۵ انجامید. این تصمیم و تحمیل دگرباره تحریم‌ها، توجه رسانه‌ها را به خود جلب کرده، آن‌ها را به بازتاب این امر سوق داد.

از سرگیری تحریم‌ها و آسیب‌هایی که به تجارت بین‌المللی وارد می‌کند مفهومی است که در نتیجهٔ احساس خطر بازار با «kick-in» برجسته‌سازی شده است. نقش ایران در تجارت جهانی و اثری که تحریم آن بر این عرصه وارد می‌کند امری است که در مقایسه با دلایل تحریم ایران از سوی دولت جمهوری‌خواه اهمیت بیش‌تری می‌یابد. «هر تانکر نفتی که از ایران تخلیه می‌شود باید منتظر خشم دولت آمریکا باشد». ترامپ در شرایطی ایران را تحریم می‌کند که آن را حامی تروریسم می‌داند و برجام را عاملی برای تقویت این رفتار تلقی می‌کند. این در حالی است که در این پیکره اثری از توجه به مفهوم «تروریسم» وجود نداشته و آن‌چه برجسته‌سازی می‌شود اثراتی است که آغاز تحریم‌ها بر صادرات نفت به‌صورت ویژه وارد می‌کند. این برجسته‌سازی دلالت بر حاشیه‌رانی رویکردهای منفی ترامپ نسبت به ایران دارد.

مفهوم و مقولهٔ برجسته دیگر با نقض تحریم‌ها سروکار دارد؛ آن‌چه ناقضان تحریم باید انتظار مواجهه با آن از سوی ایالات متحده را داشته باشند از جنبه‌های مختلف بازنمایی شده است. مثال بارز نقض تحریم‌ها اتهامی است که به شرکت هواوی وارد می‌شود. اما این اتهام و موارد مشابه آن در دیگر کشورها از سوی رسانه در همان حد باقی مانده و به ندرت با اطمینان دربارهٔ آن سخن گفته می‌شود. کلیدواژهٔ «alleged» در کنار «Iran sanctions violations» قرار می‌گیرد تا بر عدم اطمینان رسانه از چیزی دلالت نماید که ایالات متحده بر آن تاکید داشته و تلاش دارد آن را به‌عنوان یکی از اقدامات ایران در دورزدن تحریم‌ها برجسته سازد. از سوی دیگر، کشورهایی پیش‌آوری می‌شوند که با پذیرش تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران و اعمال آن‌ها، از تحریم معاف می‌شوند. «waiver(s)» کشورهای معاف از تحریم، کرهٔ جنوبی، هند و ژاپن به‌عنوان خریداران عمدهٔ نفت ایران و متحدان ایالات متحده، پس از اعلام تحریم‌های پس‌برجام با ایالات متحده همراهی کرده و ایران را تحریم کردند. این رویدادی است که در این پیکره برجسته‌سازی شده و تأثیر منافع کشورها در همراهی با یکی از طرفین (ایران و ایالات متحده) را نمایان می‌سازد.

تعلیق تحریم‌ها در قالب باهم‌آیی ۳۹ مرتبه‌ای بسامد نوع

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی باهم‌آیی‌های عبارت «تحریم‌ها علیه ایران» و مقوله‌های معنایی کانونی آن در پیکره به‌روزشونده NOW انجام شد. داده‌های به‌دست‌آمده نشان‌گر طیفی از مقوله‌ها بود که بازگشت دگرباره تحریم‌ها و تحمیل دگرباره آن‌ها، نقض و دورزدن تحریم‌ها، از میان برداشتن تحریم‌ها، و مفاهیم مرتبط با هزینه‌های انرژی را بازنمایی می‌کرد. خبرها با سامد بالای کلیدواژه دال بر پنداشت (گفته می‌شود)، از تأیید آن چه نقض تحریم خوانده می‌شود اجتناب می‌کنند. این رسانه‌ها در مقام روایت‌گری قرار می‌گیرند که از یک سو آن چه در بافت سیاست رخ می‌دهد را مطرح کرده و از سوی دیگر با برقراری پیوندهای بینامتنی با رویدادهای جهان اطراف، گفتمان پنهانی را به زبان نوشتار درمی‌آورد که اندیشه و رفتار گفتمان و قدرت حاکم در ایالات متحده را بازنمایی می‌کند.

رسانه‌های غربی در واکنش به رویداد برجام بیش از آن که کنش‌پذیری به نام ایران را مورد توجه قرار دهند که در نتیجه اعمال تحریم‌ها با چه عواقبی رویارو می‌شود، به جنبه‌های مختلف این مقوله و اما و اگرهای آن در سطوح بین‌المللی توجه دارند. در این پیکره که پس از لغو برجام از سوی ترامپ نگاه جدی‌تری به مسئله تحریم‌ها علیه ایران را نشان می‌دهد، مسائل بازگشت دگرباره تحریم‌ها، نقض آن از سوی برخی کشورها، معافیت برخی دیگر در نتیجه همراهی با ایالات متحده، نوع اعمال قانونی آن و مکان‌ها و اشخاص برجسته‌سازی می‌شود. هرآن چه پربسامدترین رخدادها در اختیار قرار می‌دهد به صورت یک‌سویه و از منظر ایالات متحده و قانونی است که نسبت به ایران اعمال می‌کند.

از دیگر موارد برجسته برآمده از تحلیل گفتمان این پیکره، گفتمان پنهانی است که هر یک از رؤسای جمهور

منابع

رضائی‌پناه، امیر و شوکتی‌مقرب، سمیه (۱۳۹۳). رسانه‌های گروهی به مثابه ابزارهای انتقال گفتمان پنهان نژادپرستی (مطالعه موردی: اسرائیل). در مجموعه مقالات سومین همایش کاربردشناسی و تحلیل گفتمان (صص. ۲۰۷-۱۸۵). تهران: نشر نویسه پارس.

ایالات متحده مفصل‌بندی می‌کند و توجه رسانه را به خود معطوف می‌سازد. در این گفتمان پنهان ایران یک تهدید است که اوباما در قالب تصویب برجام و ترامپ با لغو آن تلاش دارند آن را متوقف سازند. هر دو ایران را حامی تروریسم می‌دانند و با قرارگرفتن در پس پیمان‌ها خود را منجی معرفی می‌کنند (رضائی‌پناه و شوکتی‌مقرب، ۱۳۹۷). اما آن چه رسانه در این میان و با توجه به مفهوم «تحریم‌ها علیه ایران» بازتاب می‌دهد، جنبه‌های مختلفی است که این امر با خود همراه دارد. این که نقض یا تعلیق تحریم‌ها چه برایندهایی در سطح جهانی و در تجارت به‌ویژه نفت دارد از نظر رسانه اهمیت بیش‌تری دارد تا دامن‌زدن به چیزی که دولت‌ها فعالیت‌های تروریستی می‌دانند. در این پراکنش خبری، رسانه دگرسازی دوگانه‌ای انجام می‌دهد، از یک سو ایران را به صورتی منفعل به حاشیه می‌راند و از سوی دیگر دولت جمهوری خواه را مسئول اعمال تحریم‌ها دانسته به صورتی منفی برجسته‌سازی می‌کند. زبان رسانه جانب احتیاط را رعایت کرده از عبارتهایی هم‌چون «گفته می‌شود» استفاده می‌کند تا رویدادها را از زاویه تردید و عدم اطمینان بازتاب دهند.

شاید بتوان این رویکرد رسانه را نتیجه همراهی دیگر مذاکره‌کنندگان با ایران دانست که برجام را پذیرفته و ایران را پایبند به تمام اصول عنوان شده در پیمان امضاشده دانسته‌اند. حمایت برخی از کشورهای اروپایی، عدم همراهی این کشورها با سیاست‌های دولت جمهوری خواه و تلاش‌شان در منصرف کردن ترامپ از تصمیم لغو برجام و بازگرداندن او به این پیمان از جمله مواردی می‌باشد که در شکل‌گیری رویکرد پنهان و دگرسازانه رسانه نسبت به گفتمان جمهوری خواه ایالات متحده به نمایندگی دونالد ترامپ تأثیرگذار است.

رضائی‌پناه، امیر و شوکتی‌مقرب، سمیه (۱۳۹۴). هویت، گفتمان و انتخابات در ایران (مبانی ایدئولوژیک انتخابات

ریاست جمهوری ۱۳۹۲). تهران: نشر نویسه پارس.

رضائی‌پناه، امیر و شوکتی‌مقرب، سمیه (۱۳۹۷ الف). تحلیل گفتمان سیاسی (امر سیاسی به مثابه یک برساخت گفتمانی)، چاپ دوم. تهران: نشر تیسرا.

رضائی‌پناه، امیر و شوکتی‌مقرب، سمیه (۱۳۹۷ ب). تحلیل مدارهای هویت و دیگری در اظهارات باراک اوباما و دونالد ترامپ پیرامون برجام. مجموعه مقالات دهمین

- میردهقان، مهین‌ناز و شوکتی مقرب، سمیه (۱۳۹۲). گفتمان پنهان، قدرت و رسانه در خاورمیانه عربی (مطالعه موردی: عربستان سعودی). *مطالعات جهان*، ۳ (۱)، ۱۸۰-۱۴۵.
- Atawneh, A. (2009). The psychology of language and power in the Middle East: A comparative discourse analysis of legitimation using pronouns, modality and lexicalization in news reporting of the Gaza war. *1st International Conference on: Current Academic Research*.
- Baker, P. (2006). *Using corpora in discourse analysis*. London: Continuum.
- Bourdieu, P. (1998). *On television and journalism*, London: Pluto.
- Boyd, A., & Mitchell, D. (2012). *Beautiful trouble*. New York: OR books.
- Fairclough, N. (1996). *Language and power*. Essex: Longman.
- Fairclough, N. (2007). *Language and globalization*. London: Routledge.
- Halliday, M.A.K., & Mathiessen, C. (2004). *An introduction to functional grammar*. London: Arnold.
- Halliday, M.A.K., & Hassan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Sage.
- Kuo, S., & Nakamura, M. (2005). Translation or transformation? A case study of language and ideology in the Taiwanese press", *Discourse & Society*, 16 (3), 393-417.
- Locke, T. (2004). *Critical discourse analysis*. London: Continuum.
- Mazid, B. M. (2014). *CDA and PDA made simple: Language, ideology and power in politics and media*. Cambridge: Cambridge scholars publishing.
- همایش بین‌المللی زبان‌شناسی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- صفوی، کورش (۱۳۹۲). درآمدی بر معنی‌شناسی. چاپ پنجم. تهران: سوره مهر.
- van Dijk, T. A. (1998). Opinions and ideologies in the press. In A. Bell & P. Garrett (eds.). *Approaches to media discourse*. Oxford: Blackwell.
- van Dijk, T. A. (2000). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London, California, New Delhi: SAGE Publications Inc.
- van Dijk, T. A. (2006). *Discourse as social interaction*. London, UK: SAGE Publications Inc.
- van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse analysis. In D. Tannen, H. E. Hamilton & D. Schiffrin (eds.), *The handbook of discourse analysis*, Vol. 1 (pp. 466-485). Oxford: John Wiley & Sons.
- van Leeuwen, T. (1996). The representation of social actors. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (eds.), *Text and practice* (pp: 32-70), London and New York: Routledge.
- van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and practice; New tools for critical discourse analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Weiss, G., & Wodak, R. (2003). *Critical discourse analysis: Theory and interdisciplinarity*. New York: Palgrave Macmillan Ltd.
- Wodak, R., & Busch, B. (2009). *Approaches to media texts*. London: SAGE Publications.
- Wodak, R., & Meyer. M. (eds.) (2009). *Methods for critical discourse analysis*. London: SAGE Publications Ltd.